

AlcM) i MLWagner (*ZRPh*. LXIII, 524) capgirant els termes de la història del mot i les possibilitats morfològiques i semàntiques.² La *lladriola* o *guardiola* és mirada pel poble com una espècie de petit ésser que captura uns diners i se'ls queda, sense que se la pugui obligar a tornar-los sinó trencant-la —com si diguéssim matant la robadora— (recordem sobretot la vella *guardiola* tradicional de terrissa roja). Amb semàntica paral·lela, a l'Aragó es va formar el nom de *furta-dineros*, per al mateix objecte: *hurta-dineros* «alcancia, hucha» en els diccs. arag. de DMPeralta (1840) i Borao, *furta-dinés* a Fonç (*AORBB* II, 259), *furtainés* «hucha de barro cocido, donde los muchachos depositan sus ahorros» a Binéfar (Coll Altabàs); cast. *ladronera* «alcancia» (*DACEsp.*).

La documentació antiga i la presència en varietats dialectals conservadores comproven que fou *lladriola* [1373] la forma primitiva: «dos *ladrioles* de argent viu que pesaren ab tot una liura --- una *ladriola* d'argent viu que pesa quinze onçes», doc. de Cervera a. 1373 (*BABL* VI, 198, 199);³ *lladriola*, 1372, Dicc. de JMarc, i *Torcimany* d'Aversó (202.22); «tres bótes en què stan *lladrioles* de calç», Inv. de les Drassanes de 1467. Els diccs. més vells és també la forma *lladriola* la que registren («capsella fitillís», *DTO*. 1647, «capsa feta de terra cuyta», Lacav.; i *guardiola* no es documenta fins a Belv. i Lab. 1840, com a variant de *lladriola*); «y ara és hora / de trencar la *lladriola*», feia cantar el P. Pere Esteve († 1658), franciscà de Calp, que feia campanya de recapta per a redempció de catius (Llopis Bertomeu, *Calpe*, 117-9): *Lladriola* és també la forma que ha restat a Eivissa (PzCabr.) i en part de Mallorca (Moll, *l. c.*) i del P. Val., segons el dicc. val. de Lamarca (1842), i fins avui a Alcubles dels Serrans (Nicolau Primitiu Gz. S., *El Bilingüisme valencià*, p. 34). Per dissimilació *lladriola* es tornà **jadriola*, d'on *žudriqla* a Girona [1915 ---] amb assimilació a la tònica; o *židriqla* (amb palatalització de la vocal per la *j*) a Binissalem i Esporles (*AlcM*).

Del primitiu *ladriola* sortí, d'una banda *adriola* (per deglutinació de *l*- com si fos article) a Morella (*AlcM*), i per altra banda *radiola* men. (on la dissimilació canvià la *l*- inicial en *r*- i eliminà la *-r*- interna); també intervindria la dissimilació en la gènesi de *vidriola*, però col·laborant-hi aquí una etimologia popular per tal com moltes *guardioles* es fan de vidre: *bidriqla* anotava jo a les Guillerries (El Coll de Susqueda, 1934), *vedriola* a la capital valenciana i a Castalla (Giner i March, 1934, 1955; EValor, 1950), i així mateix a Tortosa: «el producte íntegro de lo que se'n traía, s'anava depositant: se tancava, diem-li, a una *vidriola*», Vergés Paulí (*Espurnes de la Llar* v, 63). Del català, manllevat, va passar el mot al murcià en la doble forma *ladriola* i *vidriola* (GaSoriano). Certament a Barcelona i en general en el cat. comú de pertot ha predominat avui *guardiola*, sota la influència, aclaparadora i natural en aquest cas, del verb *guardar*: «Perquè t'has esposat amb una dona lletja i rica n'hi ha que et bescanten i et tenen per un vil saig; veus?, doncs jo admiro la teva dura virilitat: has desflorat una *guardio-*

la» escriví un cert «Anònim» rient-se de les noccs d'un cert «Amygdalus» que li n'havia fetes de crespes i de dures, i que no va accontentar-se amb un «Casament d'Amèlia» (Coromines, *Les Termes de Meleagros*, O. C., 1339). *Lladriolada* (1534).

CPT.: *Lladremaner* (Mataró, *DAG.*), derivat parasintètic de *lladre* (*de*) *mà*.

APÈNDIX: *Llaire*, mot peculiar de l'Alt Pallars per anomenar l'albeca de l'arbre: *lu làire* 'la part de la fusta de l'arbre compresa entre l'escorça i el cor', mot que vaig recollir a Ferrera de Pallars i a tots tres pobles de la Vall de Cardós (Estaon, Esterrí i Tavascan) (1933-4; a Àreu de Vall Ferrera ja diuen *albenc*) i que havia comunicat a la S. F. de l'IEC el seu corresponçal a Borén (Vall d'Àneu); més tard vaig sentir a Espot *lo làire* parlant dels pins (i comparant-lo amb la *teia*, però diferenciant aquesta com a 'cor de la soca', 1959).

Ara bé això no té altre parió que l'aranès *ladre*: que em descrivien a l'Alta Vall d'Aran com «lo primer que se trobe després de la pela: després ja ve el *corau* —és fluix, no val gran cosa» (Gessa, 1933); i també m'ho digué, a la part central de la vall (a Vila, 1934), espontàniament, Tonn del Baró (no conegut ja en el baix-aranès de Canejan i Bossot). A *BDC* xxxiii, 295, vaig escriure: «aquest mot, evidentment pre-romà, no és conegut, que jo sàpiga, enlloc més dels dominis català ni occitànic (cf. *ALF*, 1446)».

Spitzer, amb el seu prejudici clos contra tota etimologia pre-romana, protestà: «c'est le lat. LATRO, cf. port. *ladrão* "schmarotzerpflanze",⁴ reto-rom. (Gardena) *lidron* "Zigeunerkraut" (*REW*), et d'autre part les sens dialectaux du fr. *aubour* = ALBURNUM que cite FEW: "tromperie, embûche, embarras": l'aubier est considéré comme une sorte de parasite en comparaison avec le bois et l'écorce, qu'on utilise» (*BDC* xxiv, 283). Jo mateix li ho vaig publicar, i provisionalment em sentia ben propens a acceptar-ho, tot i pensant: paràsit es pot dir d'un element accessori que ens roba recursos i riqueses, però ¿la part més voluminosa de la fusta de l'arbre, un paràsit?... Admeto, però, que fins avui continuo reconeixent com a concebible (i potser encertada?) l'audaç semàntica de Spitzer.

Avui veig, però, que hi ha una sèrie de detalls de forma desconcertants si ens atenim a aqueixa explicació romànica. En termes fonètics, les característiques del català i la llengua d'oc apareixerien aquí capgirades: en català *-TR-* dona *-dr-*, en llengua d'oc pertot *-ř-*: i aquí ho tindriem a l'inrevés? No és, però, aquesta, pel que fa al gascó-aranès, l'antinòmia més colpidora: car si hi ha un punt bàsic i típic de la fonètica gascona és que tot *-re* terminal s'hi torna *zer*, i amb emmudiment immediat de la *-r*: *prendre* s'hi torna *préne* (< *préner*), *nostre* > *noste*, *sartre* > *sarte*, *arbre* > *ar-be*, *estre* (ESSERE, fr. *être*) > *ête*, *setembre* > *seteme*, *goate* < QUATTUOR (i fins i tot *-ře* > *-ř(e)*: *arai* < ARATRUM, *pai* < PATREM); veg. *EntreDL* (II, 19, § 33).

És a dir que, si el mot fos romànic, hauríem d'esperar que LATRO hagués donat *lladre* en el cat. del Pallars i **lai* (o almenys **laire*) en el gascó de la Vall d'Aran.